

Γρηγόριος, ο αοίδιμος των Δέρκων Μητροπολίτης, ο Εθνοϊερομάρτυς

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Πατρών

Του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρών κ. Χρυσοστόμου

Μετά δέους ψυχής, ἀτενίζοντες πρὸς τὴν πανσεβάσμιον μορφήν τοῦ μεγίστου ἐν Ἱεράρχαις, ἐν καιροῖς δυσχειμέροις διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τό Γένος ἡμῶν, αοιδίμου Ἐθνοϊερομάρτυρος Γρηγορίου Μητροπολίτου Δέρκων καὶ ἐξαιτούμενοι τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν καὶ πρεσβειῶν αὐτοῦ, ἀναφερόμεθα εἰς τὰ ἱστορικά καὶ ἀδιαμφισβήτητα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν φωτεινὴν προσωπικότητά του καὶ συνιστοῦν αὐτόν ἀναμφιβόλως ὡς ἅγιον Ἱερομάρτυρα ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ γενναιότατον ἥρωα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Πατρίδος.

Ὁ τρισμακάριος αὐτός πατήρ τῆς Ἐκκλησίας καί Ἐθνοῖερομάρτυς ἐγεννήθη περί τά μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος (1750 περίπου) εἰς τό ὀρεινόν χωρίον τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν, ὀνομαζόμενον «Ζουμπάτα» ἐκ γονέων εὐσεβῶν, Κανέλλου καί Μαλάμως, οἱ ὅποιοι ἐκαλλιέργησαν εἰς τήν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς καί τοῦ ἀδελφοῦ του Μήτρου, τήν ἀγάπην πρὸς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καί πρὸς τήν Πατρίδα. Διεκρίνετο παιδιόθεν διὰ τε τήν εὐσέβειαν, τήν εὐφυίαν καί τό ἀποφασιστικόν τοῦ χαρακτῆρος του.

Ἐκ τῆς ἐφηβείας αὐτοῦ ἐπόθησεν τήν ἐλευθερίαν καί ἐζήλωσεν τήν μοναχικὴν πολιτείαν, θεωρῶν ὅτι διὰ τῆς προσευχῆς καί τῆς εἰς τόν Θεόν ἀφοσιώσεως θά ἐνίσχυε τήν ὑπόδουλον Πατρίδα καί θά ἐνέπνεε τούς ἀγωνιστάς, ὥστε νά νικήσουν τόν Τοῦρκον κατακτητήν. Ὡς ἀπεδείχθη ἐν τοῖς πράγμασι, εἶχεν δίκαιον ὁ ἐκ Ζουμπάτας νεανίας.

Συνεκινεῖτο βαθύτατα ἀπό τὰς θυσίας Κληρικῶν οἱ ὅποιοι ἐτίθεντο ἐπικεφαλῆς τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, πολλάκις δέ ἐθυσίαζον τήν ζωὴν αὐτῶν, προασπιζόμενοι τὰ Ἱερά καί τὰ Ὅσια τοῦ Γένους.

Διὰ τοῦτο ἐγκατέλειπεν, ἐνωρίς, τήν πατρικὴν πτωχικὴν ἐστίαν καί τήν ὀρεινὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, τό ποίμνιον τῶν προβάτων τό ὅποιον ἐφύλασσε καί τὰς ἄλλας ἀσχολίας καί εἰσῆλθεν ἵνα μονάσῃ εἰς τήν Ἱεράν Μονὴν Ἀγίου Ἀθανασίου Φιλίων Καλαβρύτων, ὅπου ἐμόναζε καί ἐξ' αἵματος συγγενῆς του. Ἐκεῖ μετὰ τήν ἀπαιτουμένην δοκιμασίαν, ἐκάρη Μοναχός.

Εἰς τήν Ἱεράν Μονὴν Ἀγίου Ἀθανασίου ὁ Γρηγόριος, ἀργότερον, ἐξ' εὐγνωμοσύνης κινούμενος καί εἰς μαρτυρίαν τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του ὡς Μοναχοῦ, κατεσκεύασε (διὰ δωρεᾶς του) κρήνην, ἣτις φέρει τό ὄνομά του.

Κεκοσμημένος μέ σπάνια χαρίσματα καί πολλὰς ἀρετάς, **ὁ Γρηγόριος ἀπεστάλη ἐκ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ Μονῆς** ἵνα σπουδάσῃ τὰ ἱερά γράμματα καί τήν θύραθεν σοφίαν εἰς τὰς φημισμένας σχολὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατ' ἀρχάς εἰς Δημητσάναν, ὕστερον εἰς Ναύπλιον καί ἐν τέλει εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ εἰς τήν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν.

Οὐδέν τυχαῖον συμβαίνει εἰς τήν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὰ πάντα διέπει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καί ἡ οἰκονομία Αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καί ὁ Γρηγόριος εὗρέθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς πανσθενουργοῦ Χειρὸς τοῦ Κυρίου.

Διακρινόμενος διά τήν μόρφωσίν του, τήν γλωσσομάθειάν του καί τό άκέραιον καί αύστηρόν αύτοϋ ήθος, έγένετο συντόμως γνωστός είς εύρύτατον κύκλον κληρικῶν καί λαϊκῶν τῆς Πόλεως, έλκύσας τήν εύνοιαν καί μεγάλην έκτίμησιν αύτῶν.

Ή φήμη του έφθασεν είς τά Πατριαρχεΐα, όπου έκλήθη υπό τοϋ **Πατριάρχου Σωφρονίου τοϋ Β' (1774-1780)** ίνα ύπηρετήση τήν Άγίαν τοϋ Χριστοϋ Μεγάλην Έκκλησίαν, καταθέτων τόν πνευματικόν αύτοϋ όβολόν, είς τό ιερόν κανίσκιον τῆς Όρθοδοξίας, είς χρόνους καί καιρούς δυσκόλους διά τό υπόδουλον όρθόδοξον ήμῶν Γένος.

Ο Πατριάρχης Σωφρόνιος έκτιμήσας τά ποικίλα αύτοϋ χαρίσματα καί τάς πολλές άρετάς, αλλά καί τήν άπόφασιν ίνα θυσιάση έαυτόν ύπέρ τῆς άμωμήτου ήμῶν πίστεως καί τῆς έλευθερίας τῆς Πατρίδος, είσηγήθη είς τήν Πατριαρχικήν Σύνοδον τήν έκλογήν του είς Άρχιερέα καί τόν έχειροτόνησε Μητροπολίτην Λακεδαιμονίας, κατά τό έτος 1777, καταστήσας αύτόν άμα καί Συνοδικόν Μητροπολίτην καθ' όλον έκεΐνο τό έτος, ίνα προσφέρη άπό τῆς ύπευθύνου έκείνης θέσεως τάς πολλές καί μεγάλας αύτοϋ ύπηρεσίας είς τήν Μεγάλην τοϋ Χριστοϋ Έκκλησίαν.

Έν έτος άργότερον έφθασεν είς τήν πολυώδυνον έπαρχίαν του, όπου έτυχε συγκινητικῆς ύποδοχῆς υπό τοϋ ποιμνίου του, τό όποΐον έφερε βαθύτατον ψυχικόν άλγος, άπορφανισθέν, μετά τόν μαρτυρικόν θάνατον υπό τῶν Τούρκων, τοϋ ήγιασμένου καί ήρωικοϋ Ιεράρχου των Άνανίου, τόν όποΐον είς τόν θρόνον διεδέχθη ό Γρηγόριος, όστις έπίσης έμελεν ίνα θυσιασθῇ, ως κατωτέρω θά περιεγράψωμεν, ύπέρ τῆς άγίας ήμῶν πίστεως καί τῆς φιλάτης ήμῶν πατρίδος.

Ο νέος Ιεράρχης τῆς ιστορικῆς καί μαρτυρικῆς έπαρχίας, φλεγόμενος άπό τά ίδια ιδανικά μέ τόν μάρτυρα Προκάτοχόν του, ήγωνίσθη νυχθημερόν, ώστε νά αναζωπυρώση τήν πίστιν καί τήν έλπίδα είς τάς ψυχάς τῶν δούλων Έλλήνων.

Ή περίοδος ήτο έξόχως δύσκολος καθ' όσον οί Άλβανοί τούς όποίους είχον έξαπολήσει οί Τοϋρκοι, εκαιον, έσφαζον καί έλεηλάτουν, ως αντίποινα διά τήν συμμετοχήν τῶν Έλλήνων είς τά Όρλωφικά (1770).

Άλλον μέλημα τοϋ λαμπροϋ Ιεράρχου, ήτο ή ένίσχυσις τῶν άγωνιστῶν Έλλήνων, τῶν Κλεφτῶν καί Άρματωλῶν καί ή αναζωπύρωσις τῆς ιδέας διά τήν επανάστασιν μέ σκοπόν τήν άπελευθέρωσιν τῆς Ελλάδος άπό τόν Τουρκικόν ζυγόν.

Ένεκα τῆς μεγάλης αύτοϋ δράσεως καί φιλοπατρίας, ό πασαῖς τοϋ Μωρέως Σαλάμπασης άποφασίζει ίνα συλλάβη καί φονεύση τόν ήρωϊκόν Ιεράρχην.

Ἀποστέλλει πρὸς τοῦτο ἀπόσπασμα ἐκ φανατικῶν μουσουλμάνων, οἱ ὅποιοι συλλαμβάνουν τὸν αἰοίδιμον ἄνδρα καὶ δέσμιον τὸν ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ πασᾶ εἰς Τριπολιτσάν, ὅπου καὶ φυλακίζεται μέ τὴν ἀπόφασιν ἵνα κρεμασθῇ, ἀφοῦ δώσει πρὸς τοῦτο ἄδειαν ὁ Σουλτάνος, εἰς τὸν πλάτανον, εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ὅπου πλεῖστοι ὅσοι Ἕλληνες, Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, εὗρον θάνατον φρικτόν.

Κατ' οἰκονομίαν ὁμως τοῦ Θεοῦ, ἡ τοιαύτη, ζητηθεῖσα ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἄδεια, οὐδέποτε ἐφθασε καὶ ὁ Ἱεράρχης μετὰ ἀπὸ φρικτὰ βασανιστήρια ἐννέα μηνῶν ἐν τῇ φοβερᾷ εἰρκτῇ, ἀφέθη ἐλεύθερος.

Ὁ Λαὸς ἐπανηγύρισε διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πνευματικοῦ των πατρός. Ὅμως ἡ χαρὰ δέν διετερήθη ἐπὶ πολὺ, ἀφοῦ τό ἔτος 1790, ὁ ὀργισμένος ἐναντίον τοῦ Γρηγορίου πασᾶς, προσπαθεῖ νὰ παγιδεύσῃ τὸν Ἱεράρχην καὶ μέ δόλον νὰ τὸν ὀδηγήσῃ καὶ πάλιν εἰς Τρίπολιν. Ὁ εὐφυὴς Γρηγόριος, εὕρισκεν τρόπον ἵνα δραπετεύσῃ καὶ μέ τό γρήγορον ἄλογόν του φθάνει εἰς Μαραθωνήσιον (Γύθειον) καὶ ἐκεῖθεν μέ πλοιάριον εἰς Ὑδραν διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ περὶ αὐτόν τὸν ὑποδέχονται ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει.

Τοποθετεῖται τό 1791 εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Βιδύνης (Βουλγαρίας), ὅπου νέαι βάσανοι καὶ ἀγῶνες μεγάλοι ἀναμένουν τὸν Γρηγόριον. Συνδέεται μέ τὸν Πεσβάνογλου τοῦ Βιδυνίου, ὁ ὅποιος ἐπανεστάτησε ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου. Ἐπίσης συνάπτει ἰσχυροὺς δεσμούς φιλίας μετὰ τοῦ **Ρήγα Φεραίου**. Ὅμως νέοι κίνδυνοι ὑποχρεώνουν τὸν σεβάσμιον Ἱεράρχην, ἵνα μεταβῇ, μέ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, καὶ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸν ὑποδέχεται ἐν συγκινήσει ὁ **Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Ε΄**, ὁ ὅποιος γνωρίζων τὴν αὐταπάρνησιν τοῦ ἀνδρός τὸν μεταθέτει εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ περιώνυμον Ἱεράν Μητρόπολιν Δέρκων.

Ὁ σεπτὸς, ὁ τίμιος, ὁ ἀγωνιστὴς καὶ πολυώδυνος Ἱεράρχης, ἐργάζεται εἰς τὴν ὡς εἴρηται Μητρόπολιν, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1801 ἕως τοῦ ἔτους 1821, ὅτε μαρτυρικόν θάνατον ὑπέμεινε ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος. Καθίσταται στενώννατος συνεργάτης τοῦ ἐκάστοτε Πατριάρχου, ἐπιστηρίζων αὐτόν εἰς ὥρας δυσκόλους διὰ τό Γένος καὶ προσφέρων ὑπηρεσίας πολυτίμους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τό Ἕθνος.

Φλεγόμενος ἀπὸ ἱερόν ζῆλον ἵνα μορφωθοῦν οἱ Ἑλληνόπαιδες, ἐφρόντισε διὰ τὴν ἵδρυσιν σχολείων εἰς τὴν Μητρόπολιν του, διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ διατήρησιν τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἑλληνορθοδόξου φρονήματος. Τὰ μέγιστα ἐπίσης συνετέλεσεν, ὁ μακάριος ἀνὴρ, εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Νοῦς διορατικóτατος ἐφρόντισε διὰ τήν εἴσοδον νέων εἰς τάς τάξεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἐπαιδαγώγησεν καί ἐμόρφωσεν, ὥστε ἀργότερον νά ἀναδειχθοῦν ἐξ' αὐτῶν καί Οἰκουμενικοί Πατριάρχαι, ὡς ὁ Γρηγόριος ὁ Στ' (1835-1840 καί 1867-1871) καί Ἀνθιμος ὁ Ε' (1841-1842).

Ἐμυήθη εἰς τήν Φιλικήν Ἑταιρείαν καί κατέστησε τήν οἰκίαν αὐτοῦ κέντρον συνάξεως Ἑλλήνων φλεγομένων ὑπό τοῦ πόθου τοῦ ἀγῶνος διὰ τήν ἐλευθερίαν, φάρον φωτεινόν εἰς τήν ἀσέληνον νύκτα καί τόπον πνευματικῆς ἀναψυχῆς καί ἀναπαύσεως τῶν διωκομένων καί κατατρεγμένων ὑπό τῶν βαρβάρων κατακτητῶν, Ἑλλήνων καί ἄλλων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

Εἰς τήν οἰκίαν τοῦ Γρηγορίου ἐγένετο ἡ τελευταία (τρίτη) ἐκλογή τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε', ὡς Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκεῖ εὔρεν καταφύγιον ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, ὁ καί παπα-Φλέσσας ἐπικαλούμενος καί ἐκεῖ ἐμυήθη εἰς τήν Φιλικήν Ἑταιρείαν.

Ἀλλ' ἡ ὠρα τῆς ἐνδόξου ἐξόδου ἐκ τῆς πολυταράχου καί πολυωδύνου βιοτῆς τοῦ μεγάλου Ἱεράρχου, ἤδη πλησιάζει.

Ὁ ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος ἀγωνιζόμενος **Μητροπολίτης Δέρκων**, ἐπρόκειτο, τήν στενήν ὁδόν ἵνα βαδίση, αἰρων τόν σταυρόν τοῦ μαρτυρίου, ἐπόμενος τοῖς ἵχνεσι τῶν μεγάλων μαρτύρων τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καί τῆς ἐνδόξου ὀρθοδόξου ἡμῶν πατρίδος. Ὁ Γρηγόριος τό γνωρίζει, ἀλλ' οὐδόλως δειλιά. Μᾶλλον χαίρει καί ἀγάλλεται καί εἰς τόν Πατριάρχην ἀπευθυνόμενος λέγει: «...Ἄν δέν προφθάσωμεν νά κοινωνήσωμεν εἰς τήν Ἀγίαν Σοφίαν, θά ἴδωμεν τήν δόξαν καί τήν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπό τόν οὐρανόν...»

Τόν Φεβρουάριον τοῦ 1821, ὁ **Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης** διέβη τόν ποταμόν Προῦθον καί ὕψωσε τήν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τάς παραδουναβίους περιοχάς, ἐκδίδων τήν ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν: «Μάχου ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος».

Ὁ Μωρέας ἀνέστη καί εἰς τήν Ἀγίαν Λαύραν καί τάς Πάτρας, ὁ ἱεράρχης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός ὑψωσε τό Λάβαρον καί τήν σημαίαν τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Σουλτάνος ἤδη ἐταράχθη καί ζητεῖ ἀπό τόν Πατριάρχην ἐγγυήσεις, ἀπαιτῶν ὁμήρους, ὥστε νά εἶναι βέβαιος διά τήν ὑποταγήν τῶν ραγιάδων. Τήν 9ην Μαρτίου 1821, ὁ ἀοίδιμος Δέρκων Γρηγόριος μετέχει ἀντιπροσωπείας καί ἐπισκέπτεται τόν Σουλτᾶνον μετά τῶν Μητροπολιτῶν, Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, Ἀγχιάλου Εὐγενίου, Τυρνόβου Ἰωάννου, Νικομηδείας Ἀθανασίου, Ἀδριανουπόλεως Δωροθέου καί Ἐφέσου Διονυσίου.

Μετά ἀπό πολλήν προσευχήν ὁ ἀγιώτατος τῶν Δέρκων Ἐπίσκοπος, κατορθώνει ἵνα κερδίσῃ χρόνον συνομιλῶν μετά τοῦ Σουλτάνου, ὥστε νά σωθοῦν οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά καί οἱ Ἀρχιερεῖς νά ἐπιστρέψουν σῶοι εἰς τό Πατριαρχεῖον.

Τήν 30ην Μαρτίου 1821, ἔφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἐν Πελοποννήσῳ ἐγενικεύθη.

Ὁ Σουλτάνος ἀφρίζων καί τρίζων τούς ὀδόντας στρέφεται ἐναντίον τοῦ Πατριάρχου καί τῶν, ὡς εἰρηται, Ἀρχιερέων.

Τό Πάσχα τῆς Ὁρθοδοξίας πλησιάζει, ἤδη ὁμως ἔφθασε καί τό ἰδικόν των πάσχα. Τό Μέγα Σάββατον ὁ Πατριάρχης ἐρωτᾷ τόν Γρηγόριον, διατί εἶναι εὐχαρις καί ὁ ἡρωϊκός καί μέγας ἱεράρχης ἀπαντᾷ: «Διατί Παναγιώτατε, νά λυπηθῶ; Ἀφοῦ συντόμως θά μεταβῶ διά τῆς σπάθης τοῦ δημίου ἀπό τόν πρόσκαιρον βίον εἰς τήν αἰωνιότητα».

Καί ἰδού ἀνέτειλε ἡ Κυριακή τοῦ Πάσχα. Ἦτο 10η τοῦ μηνός Ἀπριλίου τοῦ 1821. Τό ἐθελόθυτον θῦμα, ὁ Ἐθνάρχης, ὁ Ἅγιος Ἐθνοῖερομάρτυς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄, ὑπογράφει βαφαῖς ἐρυθραῖς, τό συμβόλαιον τῆς ἐλευθερίας κρεμάμενος ἐκ τῆς ἀγχόνης, ἥτις ἐστήθη δι' αὐτόν ὑπό τῶν βαρβάρων κατακτητῶν, εἰς τήν κεντρικήν πύλην τοῦ Πατριαρχείου.

Τήν ἰδίαν ἡμέραν, ὑψιπέτες ἀετοί, φεύγουν μαρτυρικῶς διά τήν αἰωνιότητα, φέροντες τά στίγματα τοῦ Κυρίου καί τῆς πολυωδύνου Ἑλλάδος, ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος καί ὁ Ἀγχιάλου Εὐγένιος.

Οἱ ἐλεύθεροι πλέον ἀπό τῆς πικρᾶς δουλείας καί τοῦ σαρκίου τά δεσμά, μακάριοι καί ἅγιοι Ἱεράρχαι μέ πρῶτον τόν Πατριάρχην Γρηγόριον, ἐμψυχώνουν πνευματικῶς ἐκ τῶν οὐρανίων σκηνωμάτων, τούς ἐν φυλακῇ οἰκτρῶς βασανιζομένους Ἀρχιερεῖς, Δέρκων Γρηγόριον, Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, Τυρνόβου Ἰωαννίκιον καί Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεον.

Θαυμάσιος πίναξ, ἀπεικονίζων τούς ἐν τῇ φυλακῇ κεκλεισμένους καί φρικτῶς βασανιζομένους Ἱεράρχας, μέ ἱστάμενον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τόν ἀοίδιμον Δέρκων Γρηγόριον, ἐμψυχώνοντα αὐτούς, εὐρίσκεται εἰς τήν Ἱεράν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν.

Ὁ Γάλλος Πουκεβίλ διασώζει τήν περιγραφὴν τῆς ζοφερᾶς φυλακῆς τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων, ὡς ἐξῆς: «Σκοτεινόν δεσμωτήριον ἐπιφυλασσόμενον εἰς τούς προωρισμένους διὰ τὰς βασάνους, ἐφιλοξένει κατὰ τόν χρόνον τοῦτον τά μέλη τῆς Συνόδου. Ἀνοιγομένων τῶν θυρῶν του μετὰ μεγάλου πατάγου, ἀντίκρουζεν ὁ εἰσερχόμενος ἐν αὐτῷ στρέβλας, στεφάνους, σιδηρούς καί ὄνυχας. Εἷς Οὐλεμάς, βοηθούμενος ὑπὸ πολλῶν ἄλλων κρατούντων λαμπάδας ἐκ ρητίνης, προτείνει αὐτοῖς τήν ἐξωμοσίαν, ἐνῷ ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἀόρατος εἰς πάντας, τοποθετεῖται ἐν μέσῳ τῶν πατέρων ἵνα ὑποστηρίξῃ αὐτούς ἐν τῇ μάχῃ, ἐκ τῆς ὁποίας πρέπει νά ἐξέλθωσι νικηταί» .

Εἰς τὰς ἀπειλὰς τῶν Τούρκων, ὁ Δέρκων ἀπαντᾷ ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς θυσιάζονται ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου των, μή προδίδοντες τὰ ἱερά καί ὅσα τὰ ὁποῖα φυλάσσουν ὡς θησαυρόν ἀτίμητον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, οὐδόλως δειλιῶντες πρό καί αὐτοῦ τοῦ θανάτου.

Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων εἰς τόν ἐκφωνηθέντα ὑπ' αὐτοῦ λόγον διὰ τούς Ἐθνοῖερομάρτυρας Ἱεράρχας εἰς τήν «Γραικικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας» κατὰ τήν τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου των, ἀναφέρει: «Οἱ Ὁθωμανοὶ ἐνεθάρρουν αὐτούς δολίως καί τούς ἐκολάκευον, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τῆς πλαστῆς καί προσωρινῆς ἡμερότητος θέλει μαλάχῃ καί αὐτούς ἀναδείξῃ προδότας τῆς πίστεως καί τοῦ Ἑθνους. Ἀλλ' οἱ ὅσοι πρὸς ἓν βλέποντες, τό ὕψος τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν διεφύλαττον ἀκλόνητον καί ἀκράδαντον τό φρόνημα τῆς ψυχῆς. Μεταβαλόντες τήν εἰρκτὴν των εἰς ναόν, ἔψαλον παρρησίᾳ τούς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας ἔμπροσθεν τῶν ἀγρίων δεσμοφυλάκων καί κατ' αὐτό πολλάκις τό μεσονύχτιον ὡς ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας εἰς τό δεσμωτήριον τῶν Φιλίππων» Συνθέτει μάλιστα ὁ ἱερώτατος Δέρκων Γρηγόριος, ἐντὸς τῆς φυλακῆς καί ὕμνον πρὸς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον: «Τῇ Θεοτόκῳ οἱ πιστοὶ νῦν προσπέσωμεν ἐν μετανοίᾳ κρίζοντες καί δάκρυσι θερμοῖς, λύτρωσον τούς δούλους σου τοῦ παρόντος κινδύνου, τῆς αἰχμαλωσίας τε καί σφαγῆς καί ἀγχόνης...» Καί ὁ ὕμνος καταλήγει μέ θερμὰς προσευχὰς πρὸς τόν Κύριον τῶν Δυνάμεων. «Κύριε ἰδοὺ προσπίπτομεν

κλίνοντες τά γόνατα καί δεόμενοι. Ἴδε τήν θλίψιν τοῦ ταλαιπώρου γένους ἡμῶν καί κάμφθητι πρός τούς στεναγμούς τῆς καρδίας.

Ἐλέησον ἡμᾶς τυραννουμένους, οἴκτειρον ἀδυρωμένους πρός Σέ τόν εὖσπλαχνον, ἰδοὺ γάρ ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τήν κληρονομίαν σου, ἐμίαναν ναούς τούς ἁγίους σου. Ἴδού οἱ διώκοντες ἡμᾶς οὐκ ἀπέλιπον εἶδος κακώσεως καί τυραννίας ὅπερ οὐκ ἐποίησαν ἐφ' ἡμᾶς. Τούς προκρίτους τοῦ γένους ἡμῶν ὡς πρόβατα σφαγῆς ἐν τοῖς τριόδοις κατασφάττουσι. Τούς ἱερεῖς ἡμῶν καί ποιμένας ὡς ληστές πρός τῶν πυλῶν δι' ἀγχόνης φονεύουσι! Τάς εὐκόσμους χώρας καί νήσους ἡμῶν λεηλατοῦσι...».

Καί τήν ἐξόδιον Ἀκολουθίαν των, ἀρχόμενος ὁ Δέρκων μετά τῶν ἄλλων, ἔψαλε.

Ἡ ὥρα τῆς λυτρώσεως καί τῶν στεφάνων ἤδη ἔφθασεν...Τήν **3ην Ἰουνίου 1821**, τά ἱερά ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος σφάγια, ὁδηγοῦνται εἰς τήν ἀγχόνην. Ὁ Παπαρηγόπουλος μᾶς πληροφορεῖ:

«Ἀκάτιον κομίζον τά τέσσερα θύματα καί τόν δήμιον ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Κερατίου Κόλπου καί ἤρχισε νά διαπλέη παρά τήν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου. Οἱ τρεῖς τοῦ Δέρκων σύντροφοι ἦσαν ὁπωσοῦν ἐπτοημένοι, ἀλλ' αὐτός ἀγέρωχος πάντοτε παρεμύθει τούς ἄνδρας καί ἐνεθάρρυνε καί ἔψαλεν τήν νέκρωσιμον ἀκολουθίαν. Ὅταν προσωρμίσθη τό ἀκάτιον εἰς Ἀρναούτκιοϊ, πρῶτος ἀπήχθη εἰς τήν ἀγχόνην ὁ Τυρνόβου. Τήν στιγμὴν ταύτην οἱ ἄλλοι ἀπέστρεψαν τούς δακρύοντες ὀφθαλμούς τους, ὁ δέ Δέρκων ὀρθίος ἱστάμενος καί παρακολουθῶν τό θῦμα μέχρι τῆς τελευταίας περιπετείας τοῦ θανάτου, ἀνέκραξε διά τῆς στεντορείας αὐτοῦ φωνῆς «Μακαρία ἡ ὁδὸς ἣ πορεύη σήμερον ὅτι ἡτοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως». Κατά τά αὐτά ἀπαραλλάκτως ἐγένετο εἰς Μέγα Ρεῦμα, ὅπου ἀπηγχονίσθη ὁ Ἀδριανουπόλεως καί εἰς Νεοχώριον ὅπου τόν αὐτόν ἔλαβε θάνατον ὁ Θεσσαλονίκης. Ὁ Δέρκων, καίπερ ὑπεραβδομηκοντούτης, ἐπήδησεν ἐλαφρὸς καί θαρραλέος εἰς τήν ἀποβάθραν (τῶν Θεραπειῶν) ὡς ἂν ἀπήρχετο εἰς θρίαμβον».

Εἰς τήν ὁδὸν πρός τό μαρτύριον ἀπευθυνόμενος πρός τούς ἀδελφούς του καί συμμάρτυρας Ἀρχιερεῖς ἔλεγεν:

«...Μή δειλιάσητε ἀδελφοί, βαδίσατε γενναῖοι τήν ὁδὸν τῆς ἀθλήσεως. Ἐντός ὀλίγου θά συναντηθῶμεν ἐν τῇ Οὐρανίῳ Βασιλείᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν»

Εἶδε τό μαρτύριον δι' ἀγχόνης τοῦ Μητροπολίτου Τυρνόβου εἰς Ἀρναούτκιοι καί τοῦ Ἀδριανουπόλεως εἰς Μέγα Ρεῦμα καί τοῦ Θεσσαλονίκης εἰς Νεοχώριον. Τούς ἐσταύρωσε μέ τό ἡγιασμένον χέρι του τρεῖς φορές καί ἀτενίζων πρὸς τόν οὐρανόν, δι' ἓνα ἕκαστον, ἐξ' αὐτῶν ἔψαλε τό, «Μετά τῶν Ἀγίων ἀνάπαυσον Χριστέ τήν ψυχήν τοῦ δούλου σου...»

Ταύτας τάς λεπτομερείας ἐδιηγήθη ὁ δῆμιος αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ἐξωμότης Χριστιανός καί μετά ταῦτα συγκλονισθείς, προσῆλθεν εἰς τό Πατριαρχεῖον γονυπετής τήν συγγνώμην ἐκζητῶν.

Παρέμεινεν ἄταφον τό σεβάσμιον λείψανόν του ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κρεμάμενον ἔμπροσθεν τῆς Μητροπόλεως. Τήν νύκτα ἐφαίνετο ὀλοφώτεινον καί εἰς αὐτούς τῶν βαρβάρων τούς ὀφθαλμούς. Ἐν συνεχείᾳ παρεδόθη εἰς τόν βάρβαρον ὄχλον, ἐποδοπατήθη εἰς τάς ὁδούς καί τάς ρύμας καί ἐρρίφθη εἰς τά νερά τοῦ Βοσπόρου. Ἡ θάλασσα τῆς σκλάβας Πόλης ἐγένετο ὁ ὑγρός τάφος τοῦ Ἐθνοῖερομάρτυρος Ἱεράρχου.

Ἐν ἔτος ἀργότερον, τήν 10ην Ἀπριλίου 1822, κατά τό ἱερόν μνημόσυνον τοῦ Ἐθνοῖερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε', ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ' Οἰκονόμων, ἀναφερόμενος εἰς τόν μέγαν Ἱεράρχην, Γρηγόριον Δέρκων, τόν ἥρωα καί μάρτυρα, ὑπέρ πίστεως καί πατρίδος, ἔλεγε.

«...Ὡ μεγάλε τῶν Δέρκων καί τῆς Ἀγίας Συνόδου φωστήρ, ὦ Γρηγόριε, τό καύχημα τῆς Πελοποννήσου καί πάσης Ἑλλάδος, ἡ λαμπάς τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Θεολογίας, ἡ σάλπιξ τοῦ θείου κηρύγματος. Ποιμήν ἀγαθέ, τοῦ ὁποίου τάς ἀρετάς καί τούς ἀγῶνας καί τούς κινδύνους μαρτυροῦσιν ἡ Λακεδαίμων, ἡ Βιδύνη καί οἱ Δέρκοι, τρεῖς ἐπαρχίαι, τάς ὁποίας μίαν μετά τήν ἄλλην ἐποίμανας ἐνδόξως καί θεοφιλῶς...»

Αὐτός ἦτο ὁ μέγας τῷ ὄντι, Μητροπολίτης Δέρκων Γρηγόριος, ὁ ἐπ' ἀρετῇ, ὁσιότητι βίου, ἀνδρεία καί μαρτυρίῳ διακριθείς καί ὑπό πάντων τιμηθείς καί ἄχρι τοῦ νῦν τιμώμενος καί ὡς ἅγιος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καί τῇ Ἱερᾷ τῶν Πατρῶν Μητροπόλει, ὑπό πάντων μακαριζόμενος.

Εἰς τήν γενέτειράν του Ζουμπάταν, ὑπάρχει ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἱστορηθεῖσα ἀπὸ παλαιῶν ἐτῶν, εἰς ἣν φέρει ὁ Ἐθνοῖερμάρτυς περίξ τῆς ἱερᾶς καί σεβασμίας αὐτοῦ κεφαλῆς φωτοστέφανον, διότι ὡς Ἐθνοῖερομάρτυς εἶχον καί ἔχουν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν ὁ τε ἱερός Κλῆρος καί ὁ εὐσεβής Λαός, τῆς κατὰ Πάτρας Ἐκκλησίας.

Κατ' ἔτος, εἰς τόν ἱερόν Ναόν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς γενετείρας αὐτοῦ

Ζουμπάτας, από τῆς ἐγκαταστάσεως ἡμῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει τῶν Πατρῶν, τελοῦμεν τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ λαμπρὰς ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ μνήμης διὰ τὸν Ἐθνοῖερομάρτυρα Δέρκων Γρηγόριον.

Ἐφιλοτεχνήθη δέ, ἐν συνεργασίᾳ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μετὰ τοῦ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου τοῦ χωρίου, ἡ προτομή τοῦ μεγάλου ἱεράρχου καὶ ἐτοποθετήσαμεν αὐτὴν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος. Κατ' ἔτος δέ στεφανώνωμεν ἄνθεσι καὶ στεφάνοις ἐκ δάφνης αὐτὴν εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν μέγαν ἱεράρχην, τὸν ὁποῖον ἐχαρκτηρίσαμεν εἰς ὁμιλίαν ἡμῶν, «Λέοντα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς Ἑλλάδος».

Οἱ ἐφετινές ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις θὰ πραγματοποιηθοῦν εἰς Ζουμπάταν τὴν Κυριακὴν, 4ην Ἰουλίου 2021.

Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.